

آشنایی با قانون مجازات اسلامی

فصل تعدیات ماموران دولتی

حقوق کیفری شاخه‌ای از علوم جنایی است که به مطالعه جرم و مجازات می‌پردازد. این شاخه از علوم جنایی به دو دسته حقوق کیفری عمومی و حقوق کیفری اختصاصی تقسیم می‌شود. حقوق کیفری عمومی به مطالعه اصول و قواعد عمومی جرم و مجازات می‌پردازد و در آن از جرایم خاص صحبت نمی‌شود. برای نمونه هنگامی که از تخفیف مجازات یا تشدید مجازات یا تبدیل مجازات سخن گفته می‌شود قواعد بیان شده ناظر به همه جرایم است در این راستا می‌توان گفت اگر فردی بیش از یک جرم را مرتکب شده باشد دادرسی کیفری باید برای او مجازاتی شدیدتر از هنگامی که فردی یک جرم را مرتکب شده باشد در نظر بگیرد. به این نهاد کیفری تعدد مادی جرم گفته می‌شود بنابراین تعدد مادی در بسیاری از جرایم امکان وقوع دارد همچنین هنگامی که مجرم بلافاصله پس از ارتکاب جرم معاونان یا شرکای احتمالی خود را معرفی کرده به ارتکاب آن اعتراف می‌کند و هرگونه کمک یا راهنمایی موثری را برای ارتکاب آن در اختیار نظام کیفری قرار می‌دهد سزاوار تخفیف مجازات است. همانگونه که دیده می‌شود دو نهاد تخفیف و تشدید مجازات ناظر به بسیاری از جرایم است و بنابراین در گستره حقوق کیفری عمومی جای می‌گیرد. در مقابل دسته دوم از حقوق کیفری اختصاصی نام دارد که در آن هر کدام از جرایم به طور جداگانه مطالعه شده و ارکان آنها به تفصیل بررسی می‌شود. برای نمونه بحث همین دوره که تعدی کارکنان دولت و یا به گفته قانون تعزیرات تقصیرات مقامات و مامورین دولتی است، در قلمرو حقوق کیفری اختصاصی جای می‌گیرد.

فصل دهم قانون مجازات اسلامی تعزیرات به نام تقصیرات مقامات و مامورین دولتی خوانده می‌شود قانون تعزیرات مصوب سال ۱۳۷۵ است موضوع آن همه جرایمی است که به تحمیل مجازات‌های تعزیری بر مرتکب جرم می‌انجامد. این قانون را باید همراه با قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در نظر گرفت که از بخش‌های کلیات کتاب حدود کتاب قصاص کتاب دیات تشکیل می‌شود و جایگزین قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ شده است. در ادامه هر کدام از مواد فصل دهم قانون مجازات اسلامی کتاب تعزیرات در چهارچوب دوره درسی تعدی کارکنان دولت یا تقصیر مقامات و مامورین دولتی بررسی می‌شود.

ماده ۵۷۰ قانون مجازات اسلامی:

ماده ۵۷۰ قانون مجازات اسلامی به جرم سلب آزادی شخصی افراد ملت بر خلاف قانون و نیز محروم کردن افراد از حقوق مقرر در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران پرداخته است از عبارت صدر ماده بر می‌آید که مرتکب این جرم می‌تواند هر کدام از کارکنان دولتی و یا حکومتی باشد همچنین این جرم جرمی مطلق است نه مقید درباره تعریف جرایم مطلق و مقید باید دانست که اگر قانونگذار وقوع نتیجه خاصی را برای ارتکاب جرمی لازم بداند آن

جرم مقید است در غیر این صورت جرم مربوطه مطلق است در این ماده قانونگذار انفصال از خدمت و نیز محرومیت ۱ تا ۵ سال از مشاغل حکومتی و سرانجام حبس از دو ماه تا سه سال را مقرر کرده است. انفصال از خدمت در اصل یک نهاد اداری راه یافته از حقوق اداری به حقوق کیفری است. محرومیت ۱ تا ۵ سال از مشاغل حکومتی نیز مجازاتی اداری است. در این ماده قانونگذار از رویکرد مجازات‌های اقل و اکثر بهره برده است که دادرسی کیفری باید متناسب با شدت جرم ارتكابی در محدوده زمانی تعیین شده مجازاتی را تعیین کند البته با تصویب قانون کاهش مجازات حبس تعزیری حبس تعزیری ۱۳۹۹ مجازات حبس این ماده نیز باید با لحاظ کردن این قانون تعیین شود.

ماده ۵۷۱ قانون مجازات اسلامی

ماده ۵۷۱ به جرم استفاده از امضای ساختگی وزیر یا مامورین دولتی برای ارتكاب اقدامات خلاف قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اشاره می‌کند مرتکب این جرم از یک سو فردی است که آن امضای ساختگی را پدید آورده باشد و از سوی دیگر فردی است که عالماً آن را به کار برده باشد. واژه عالماً در اینجا به رکن روانی جرم اشاره دارد در این ماده قانونگذار باز هم از رویکرد مجازات‌های اقل و اکثر بهره می‌برد. ایراد مهم وارد بر این ماده این است که فاصله میان مجازات حداقل و مجازات حداکثر بسیار زیاد است و این خود یکی از ایرادات قانونگذار کیفری ایران در بسیاری از مواد قانون تعزیرات است.

ماده ۵۷۲ قانون مجازات اسلامی

ماده ۵۷۲ قانون تعزیرات از جرم عدم استماع شکایت محبوسین غیرقانونی و نیز عدم اعلام تظلم آنها به مقامات ذی صلاح اشاره دارد که البته بر پایه این ماده باید از سوی ضابطین دادگستری یا مامورین انتظامی انجام شود. این جرم از چشم انداز رکن مادی یکی از جرایم ترک فعلی به شمار می‌آید. به این معنا که در حقوق کیفری عمومی رکن مادی جرم دسته‌های فعل و ترک فعل تقسیم می‌شود البته برخی از حقوقدانان کیفری از دسته سوم یعنی فعل ناشی از ترک فعل نیز سخن گفته‌اند یکی از ایرادات وارد بر این ماده استفاده از عبارت شکایت به ضابطین دادگستری یا مامورین انتظامی است. زیرا مامورین انتظامی بر پایه قواعد بنیادین آیین دادرسی کیفری ضابط عام دادگستری به شمار می‌آیند. حال آنکه این سبک نگارش به این معنا متبادر می‌شود که مامورین انتظامی دیگر ضابط نیستند. همچنین منظور از اعلام تظلم به مقامات ذی صلاح و معمول داشتن اقدامات لازم تکالیفی است که در هر کدام از دسته‌های جرایم

مشهود و نیز غیر مشهود بر عهده ضابطین دادگاه است. در اینجا قانونگذار به انفصال دائم از همان سمت و نیز محرومیت از مشاغل دولتی ه مدت ۳ تا ۵ سال اشاره می کند.

ماده ۵۷۲ قانون تعزیرات از جرم عدم استماع شکایت محبوسین غیرقانونی و نیز عدم اعلام تظلم آنها به مقامات ذی صلاح اشاره دارد که البته بر پایه این ماده باید از سوی ضابطین دادگستری یا مامورین انتظامی انجام شود این جرم از چشم انداز رکن مادی یکی از جرایم ترک فعلی به شمار می آید. به این معنا که در حقوق کیفری عمومی رکن مادی جرم دسته های فعل و ترک فعل تقسیم می شود البته برخی از حقوقدانان کیفری از دسته سوم یعنی فعل ناشی از ترک فعل نیز سخن گفته اند یکی از ایرادات وارد بر این ماده استفاده از عبارت شکایت به ضابطین دادگستری یا مامورین انتظامی است زیرا مامورین انتظامی بر پایه قواعد بنیادین آیین دادرسی کیفری ضابط عام دادگستری به شمار می آیند. حال آنکه این سبک نگارش به این معنا متبادر می شود که مامورین انتظامی دیگر ضابط نیستند. همچنین منظور از اعلام تظلم به مقامات ذی صلاح و معمول داشتن اقدامات لازم تکالیفی است که در هر کدام از دسته های جرایم مشهود و نیز غیر مشهود بر عهده ضابطین دادگاه است. در اینجا قانونگذار به انفصال دائم از همان سمت و نیز محرومیت از مشاغل دولتی به مدت ۳ تا ۵ سال اشاره می کند.

ماده ۵۷۳ قانون مجازات اسلامی

در ماده ۵۷۳ قانونگذار کیفری ایران رم پذیرش زندانی را بدون اخذ برگ بازداشت صادره از طرف مراجع و مقامات صلاحیت دار از سوی مسئول و مامورین بازداشتگاه ها و ندامتگاه ها بیان کرده است در اینجا از مجازات های سالب آزادی و به ویژه حبس سخن به میان است. بازداشتگاه مکان اجرای قرار تامین کیفری بازداشت موقت است که خود شدیدترین نوع قرار تامین به شمار می آید ندامتگاه نیز نامی دیگر برای زندان است که خود محل اجرای مجازات حبس به شمار می آید هدف از وضع این ماده این است که سلب آزادی افراد از راه الزام به بازداشت یا حبس آنها باید بر پایه قانون باشد همچنین برگ های بازداشت یا حبس که البته همان دادنامه کیفریست باید لزوماً از سوی مراجع و مقاماتی صادر شده باشد که بر پایه قانون صلاحیت این کار را داشته باشد.

ماده ۵۷۴ قانون مجازات اسلامی

ماده ۵۷۴ نیز از جرم عدم ارائه دادن یا تسلیم کردن زندانی به مقامات صالح قضایی یا عدم ارائه دفاتر خود به آنها یا نرسانیدن تظلمات یا دادخواهی‌های آنها به مقامات صالح می‌پردازد البته در پایان این ماده استثنایی نیز برای این جرم مشخص شده است و آن هنگامی است که ترک فعل‌های مربوطه به موجب امر کتبی رسمی از سوی رئیس مستقیم مرتکب انجام شده باشد که طبیعتاً در این صورت مجازات مربوط تنها بر آمر تحمیل می‌شود.

در پایان ماده ۵۷۴ قانونگذار استثنای مربوطه را شروط به این می‌داند که اولاً دستور مربوطه کتبی و رسمی باشد و دوماً این دستور از سوی رئیس مستقیم مامور داده شده باشد البته رعایت سلسله مراتب برای احراز مستقیم بودن رئیس مامور لازم است یعنی در سلسله مراتب طولی همه روسا رئیس مستقیم مامور دانسته می‌شوند هر چند که به گفته برخی از نویسندگان واژه رئیس مستقیم باید در معنی و مصداق محدود خود یعنی همان نخستین رئیس در سلسله مراتب طولی تفسیر شود در این صورت مجازات تنها بر آمر یعنی رئیس مستقیم تحمیل می‌شود.

ماده ۵۷۵ قانون مجازات اسلامی

در ماده ۵۷۵ از جرم توقیف یا صدور دستور بازداشت یا تعقیب جزایی یا قرار مجرمیت فردی برخلاف قانون از سوی مقامات قضایی یا دیگر مامورین ذی صلاح سخن گفته شده است در این صورت فرد دارای پایه قضایی از سمت قضایی خود به طور دائم منفصل می‌شود شیوه نگارش ماده به گونه‌ای است که عبارت محرومیت از مشاغل دولتی از یک سو ناظر به مقام قضایی مرتکب جرم و از سوی دیگر ناظر به مامورین ذی صلاح دولتی صادر کننده آن است و بنابراین تا اندازه‌ای ابهام دارد.

ماده ۵۷۶ قانون مجازات اسلامی

ماده ۵۷۶ نیز به جرم سو استفاده هر یک از صاحب منصبان و مستخدمین و مامورین دولتی و شهرداری‌ها صرف نظر از جایگاه شغلی و نیز جلوگیری از اجرای عوامل کتبی دولتی یا اجرای قوانین مملکتی یا اجرای احکام یا اوامر مقامات قضایی یا هر گونه امری که از سوی مقامات قانونی صادر شده باشد مجازات این مرتکبان انفصال از خدمات دولتی از ۱ تا ۵ سال است.

ماده ۵۷۷ قانون مجازات اسلامی

در ماده ۵۷۷ نیز از جرم مداخله مستخدمین و مامورین دولتی در امور داخل در صلاحیت مراجع قضایی و نیز رفع نکردن مداخله با وجود اعتراض متداعیین یا یکی از آنها سخن گفته شده است. این ماده به روشنی نمودار اصل تفکیک قوا است که از سوی مونتسکیو بیان شد.

ماده ۵۷۸ قانون مجازات اسلامی

در ماده ۵۷۸ از جرم اذیت و آزار بدنی متهم از سوی مستخدمین و مامورین قضایی یا غیر قضایی دولتی سخن گفته شده است در این صورت بر پایه مقررات کتاب‌های قصاص و دیه مجازات‌های مربوط بر مرتکب پیاده می‌شود ایراد مهم وارد بر این ماده این است که در آن اذیت و آزار بدنی بیان شده است اما اشاره ای به آزارهای روانی که گاه پیامدهای آنها بسیار شدیدتر است آزارهای بدنی است نشده است در دانش جرم شناسی به این جرم به ستوه آوری گفته می‌شود که همواره با مجازات‌های شدیدی از جمله در کشور فرانسه همراه است.

ماده ۵۷۹ قانون مجازات اسلامی

در ماده ۵۷۹ نیز جرم مجازات کردن محکوم گونه‌ای سخت‌تر از مجازات حکم شده بیان شده است این ماده بیانگر اصل بنیادی قانونی بودن مجازات است همچنین عبارت مامورین دولتی باید ناظر به معنی گسترده یا موسع واژه حقوق دانسته شود زیرا دولت دارای یک معنی خاص یا مضیق به نام قوه مجریه و یک معنی عام به نام حاکمیت است.

ماده ۵۸۰ قانون مجازات اسلامی

ماده ۵۸۰ قانون تعزیرات نیز از ورود به منزل فردی بدون اجازه و رضای صاحب منزل و بدون ترتیب قانونی سخن گفته است در این ماده یک کیفیت مشدده مجازات نیز گفته شده است که عبارت از ورود شب هنگام به منزل دیگری بدون اجازه و رضای او یا رعایت ترتیبات قانونی است.

ماده ۵۸۱ قانون مجازات اسلامی

در ماده ۵۸۱ جرم سوء استفاده صاحب منصبان و مستخدمین و مامورین دولتی از شغل خود از راه خریدن جبری و قهری مال یا حق دیگری یا مسلط شدن بر آن حق یا اکراه مالک به فروش آن مال به دیگری اشاره دارد. در این صورت بر پایه مقررات مدنی در آغاز باید عین مال و در صورت اتلاف حقیقی یا حکمی آن معادل نقدی قیمت مال پرداخت شود. این ماده به روشنی نمودار حمایت از حقوق مالکانه یا حق بر مالکیت خصوصی افراد است.

ماده ۵۸۲ قانون مجازات اسلامی

ماده ۵۸۲ نیز جرم مفتوح کردن یا توقیف کردن یا معدوم کردن یا بازرسی کردن یا ضبط کردن و یا استراق سمع کردن مراسلات یا مخابرات یا مکالمات تلفنی اشخاص در غیر از موارد مجاز قانونی یا افشای مطالب آنها بدون اجازه صاحبان آنها اشاره می کند. در این ماده قانونگذار افزون بر مجازات حبس از جزای نقدی نیز سخن می گوید.

ماده ۵۸۳ قانون مجازات اسلامی

ماده ۵۸۳ از جرم توقیف یا حبس یا مخفی کردن به عنف افراد از سوی مقامات یا مامورین دولتی یا نیروهای مسلح یا غیر آنها بدون حکم از مقامات صلاحیت دار در غیر مواردی که در قانون جلب یا توقیف اشخاص تجویز شده اشاره می کند. تفاوت توقیف و حبس در این است که حبس معمولاً در مکان های محدود و مسقف انجام می شود حال آنکه توقیف به معنی سلب آزادی رفت و آمد فرد به طور کلی محدود است. مخفی کردن فرد به عنف نیز به معنای سلب آزادی رفت و آمد فرد با قید دور از انظار عمومی نگاه داشتن بزه دیده است.

ماده ۵۸۴ قانون مجازات اسلامی

ماده ۵۸۴ جرم تهیه مکانی برای توقیف یا حبس یا اخفای به عنف افراد را بیان کرده است این ماده در اصل مصداقی از نهاد کیفری معاونت در جرم است که قانونگذار به خاطر اهمیت آن این رفتار را جرمی مستقل دانسته است. قانونگذار البته در موارد دیگری نیز مصادیق بارز معاونت را مباشرت می داند که از آن جمله می توان به جرم ساخت یا تهیه کلید برای ارتکاب جرمدر ماده ۶۶۴ اشاره کرد.

ماده ۵۸۵ قانون مجازات اسلامی

در ماده ۵۸۵ قانونگذار به رفتاری که سبب تخفیف مجازات برای مرتکب می‌شود اشاره کرده است در این ماده رها کردن شخص توقیف شده و یا انجام اقدام لازم جهت رها شدن او به شرط بیشتر از ۵ روز نبودن توقیف از سوی مرتکب یا معاون به کاسته شدن از مجازات در بازه اقل و اکثر دو تا شش ماه خواهد بود.

ماده ۵۸۶ قانون مجازات اسلامی

ماده ۵۸۶ نیز به ارتکاب جرم اختیار اسم یا عنوان مجعول یا اسم و علامت مامورین دولت یا لباس متناسب به آنان به تزویر یا ابراز حکم جعلی برای ارتکاب جرایم از مقامات صلاحیت‌دار در غیر مواردی که در قانون جلب و توقیف اشخاص تجویز شده اشاره می‌کند.

ماده ۵۸۷ قانون مجازات اسلامی

سرانجام در واپسین ماده این فصل قانونگذار از جرم تهدید به قتل یا تحمیل شکنجه و آزار بدنی بر افراد توقیف شده یا محبوس شده یا مخفی شده اشاره می‌کند در این صورت با احراز رخداد آسیب‌های جسمانی مجازات قصاص بر پایه مقررات کتاب سوم قانون مجازات اسلامی یا قصاص انجام می‌شود.